

apofònic com per evolució condicionada pel grup consonàntic següent, totes dues coses són ben concebibles, i el fet és que unes llengües romàniques (fr., oc., it.) postulen ũ i altres (les hispàniques almenys) demanen ũ (a la qual pogué contribuir la influència del parònim *iustus*), cf. el que en dic en el DCEC (JUSTAR).

Justar potser ja ll. vg. JUXTARE puix que és mot comú al cat. amb oc. ant. *jostar* (*jus-*), fr. *jouter*, it. *giostrare*, i dels cast. i port. *justar* no hi ha raons decisives per assegurar que no siguin també ben autòctons (car en tot cas s'hi troben també des del S. XIII), encara que en aquestes llengües no hi hagi altres accs. que la cavalleresca. En català antic es troba en els sentits de a) 'ajuntar, aplegar' [Llull, Jaume I], freqüent en l'època antiga: «e són-se'n lay oltra passat / a<s>setyar la sancta ciutat; / los jueus eren tots *justats* / e les dones, en la ciutats / per tenir paschua, tots ensemps / ---», *Lleg. Rim. Sev.*, v. 821; «pres lo --- librell aquell que era trencat a dos parts, e féu oració --- fonc feyt, de fet, *justat* e sanser», però no sols amb aqueix valor quasi adjectiu, sinó també com a temps de verb: «Rubèn veé Judes aquí / --- / e fo irats e despagats / dels poms que Judes ac *justats* / e va-li dir que los lexàs», *Lleg. Rim.*, v. 173.

b) De l'acc. de 'atansar o junyir les armes', es vingué a 'bornar, lluitar en combat cavalleresc': «lo monestir / --- / los tancadòs / --- / huy són desfets / --- / res no s'hi tanca: / a scala franca / hixen, de fusta / dintre s'hi *justa* / e corren puntes / de galans juntes / s'hi para renc», JRoig (*Spill*, 7404). D'aquí el substantiu postverbal *justa* 'torneig, combat cavalleresc'; que substitueix el més antic *junes* (JRoig, Jo. Martorell etc.), però freqüent no solament des del S. XVI (el DAg, en cita dos testimonis de 1539 dels *Aràits*, i un altre de mall. de la mateixa data, en canvi en cast. és ja del S. XIII); però ja també es troba en Aversó c. 1390 («*justa* per *junyir* o per *junta*») (492.10) i, segons *AlcM*, en JoMartorell.

La variant formativa *ajustar* és encara més freqüent que *justar* des dels orígens, distingit només per algun matis diferencial en sign. i construcció, com es dedueix de llur aparició consecutiva en les *Lleg. Rim.* de Sev.: «Vespeshià --- / totes ses gens *ajustà* / --- / e foren quaranta milia / --- / reculiren-s' encontinens / --- / aseyar la sancta ciutat / ---» (v. 810), i segueix «--- los jueus eren tots *justats* ---», com hem vist supra; «Ramon lo foll —dix l'apostoli— ¿qual és ton estament ---? —Sényer —dix Ramon ---— jo era cusí en la cort del emperador e depenya'm foll per *ajustar* diners ---», Llull (*Blanq.*, NCl. II, 140.11); «*ajustec* molts discípolos ---», *VidesR*, 214v1 (trad. *coadumans*, 655.23); «quan En G. de Montpesler hac tot son conseyl *ajustat* ---», Jaume I (*Cròn.*, 8); «lo rey d'Anglaterra tornà *ajustar* més gent», «lo dissapte per lo matí fon *ajustat* consell general de tots los stats», JoMartorell (*Ag. I*, 23, 127).

Reflexivament: «devalle, aygües juntes, allà hon se *ajusten* les aygües que molen los molins», 1518 (*Spill* de Castellbò, sota Adraén, f° 103r); se *juste*, doc. de

1325 (Finke, *A. Arag.* III, 482, cf. ENTENDRE). De vegades amb el matis de 'ajuntar dos bocins o porcions d'una cosa partida': «los sa<r>tasís --- dien que la luna venc a Bafumet, e que Bafumet la-s més al sè [trad. ll. *sinu*] e-n fé doer parts, e après é la *ajustà*» (*VidesR*, 264r1), acc. que avui també expressem per *afegir*; i, en el sentit estricte de la paraula ('addicionar' = fr. *ajouter*), ja és també freqüent aquest verb, des d'antic (avui antiquat): «si *ajustar-bi* volets les dites dues rahons, hages-les per accessòries e inductives ---», Eiximenis (*DComp.*, *CoDoACA* XIII, 317.1); Ant. Canals, *Arra de Anima* (NCl., 130.9).

Aquesta acceptió persisteix fins avui només en rossellonès: «se li pot *ajustar* alguna cosa més ---», Tragèdia de St. Vicenç, ms. de 1799 (RLR xxxiii, 99); «tinc d'*ajustar*, per fer la confessió completa / que també, calque cop, m'ha passat pel canyó / el pastó(r)!»; A. Saisset (en l'ed. original de *Passa-temps*, on l'ed. Marty ho ha alterat en el mot *afegir* del cat. comú, p. 234.9); Grandó, *Misc. Fabra*, 180. En l'acc. d'ajuntar' s'ha mantingut també en parlars conservadors del N. del Princ. i de les Illes: almenys a l'Emp., Garrotxa i V. de Camprodun: «El Torrent de les Muntanyetes i el Tnt. Gran *s'ajusten* en el Planiol» (Les Olives de Garrigoles, i sovint en aquest i pobles veïns, 1958); «hai d'*ajustà* la llenya» (de la sitja) em deia un carboner de St. Aniol d'Aguja (1962); «les vaques s'*ajustan* totes a l'Amorriador», Setcases (1936); «la circumstància de quedar abdós per un igual, sota les terribles amenasses d'un mateix enemic, havia d'*ajustar-nos* per forsa, establint una mancomunitat d'interessos», MrnVayreda (*Puny.* XI, 151, * 122; altra cita a CABAL). *Ajustar-se* 'reunir-se, aplegar-se' és viu encara a Manacor i Son Cervera (BDLC IX, 122).

Ajustament [fi S. XIII]: «féu son *ajustament* ab aquells qui eren de sa ajuda», Jaume I (*Cròn.*, Ag., 22). *Ajust* (per a 'avinença', 'pacte' [Lacav.], vegeu JUST) 'aplec, reunió de gent' (amb festes i cerimonies): «encara hi fan un *ajust* en aquell ermitatge», Canigó (Corsavi, 1959); «aplec, reunió, junta, intel·ligència, conveni» en aquella zona mall. (ibid.). *Ajustalla* (c. al S. XIV, CaCandi, *MiscHiCat.* II, 131, cita a propòsit de *tolriue*, TOLDRE, i en els meus originals morfològics, cf. *LleuresC*, 267-9); amb variant *justalla* [Jaume I, P. el Cerimoniós].

Partint de la idea de 'ajuntar', *ajustar* s'ha concretat en l'acc. de 'mig-cloure una porta o finestra deixant-la només entreoberta', acc. pròpia del Principat [Belv.; cf. val. *juntar* o *ajuntar*, JUNYIR; mall. *empènyer*, *DFgra.*], es troba ja en vells romanços [c. al S. XVII]: «ja n'alsa los ulls a l'ayre: / cortina negra al balcó, la porta, mig *ajustada*!», MilàF (*Romlo.*, 337A₂, v. 16, recollit per Pau MilàF, doncs Bna. o Penedès).

En escriptors d. l. Renaix.: «lo bon vell anà a *ajustar* la finestra», Riera i Bertran, *J. Fl.* 1869, 197; «—Aquí 'm teniu, pare —digué entrant. —*Ajusta* la porta y senta't, que molt tenim d'enrahonar», «de genollons hi vindríem, y encar que fos damunt d'argelagues, que més pot fer-se per veure un bocí de cel. —Ha, ha, ha!